

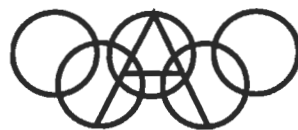
ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ

9η ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΓΙΑ ΔΙΕΥΘΥΝΤΕΣ ΕΘΝΙΚΩΝ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΚΑΔΗΜΙΩΝ

1 – 8 Ιουνίου 2007

*«Η Ολυμπιακή Παιδαγωγική ως θεωρία ανάπτυξης
ηθικών και ανθρωπιστικών αξιών στην αγωγή»*

από τον καθηγ. Roland NAUL (Γερμανία)

ΑΡΧΑΙΑ ΟΛΥΜΠΙΑ
ΕΛΛΑΣ

Roland Naul

Η Ολυμπιακή Παιδαγωγική ως θεωρία ανάπτυξης ηθικών και ανθρωπιστικών αξιών στην αγωγή

Ολυμπιακή Παιδαγωγική: τι σήμαινε για τον Pierre de Coubertin;

Σήμερα δεν υπάρχει ούτε κοινός ορισμός, ούτε διεθνές πρότυπο που να περιγράφει επακριβώς όλες τις αποχρώσεις του όρου και όλες τις όψεις του περιεχομένου της Ολυμπιακής Παιδαγωγικής. Ακόμη και ο όρος «Ολυμπιακή Παιδαγωγική» δεν χρησιμοποιείται συνήθως από τους ερευνητές και τους επιστήμονες ως σφαιρικός όρος, με τον ίδιο τρόπο όπως ο όρος «Ολυμπιακή Παιδεία» (cf. Binder, 2001). Ενώ η Ολυμπιακή Παιδεία περιγράφει τη διδασκαλία και τη γνώση για το Ολυμπιακό Πνεύμα και τα Ολυμπιακά Ιδεώδη, η Ολυμπιακή Παιδαγωγική, στις γερμανόφωνες χώρες τουλάχιστον, νοείται ως η θεωρία – ή τουλάχιστον ως το φιλοσοφικό και παιδαγωγικό πλαίσιο – της Ολυμπιακής Παιδείας που διδάσκει τις σωματικές, κοινωνικές ηθικές και ανθρωπιστικές αξίες και αρετές της αθλητικής δραστηριότητας.

Από κάποια άποψη, μπορούμε να υποθέσουμε σήμερα ότι η Ολυμπιακή Παιδαγωγική αποτελεί κατά κάποιο τρόπο το θεωρητικό ή φιλοσοφικό θεμέλιο για τους σκοπούς και τους στόχους της Ολυμπιακής Παιδείας. Η παραδοχή αυτή, ωστόσο, δεν ταυτίζεται απόλυτα με την αντίληψη της Ολυμπιακής Παιδαγωγικής έτσι όπως παρουσιάζεται στα συγγράμματα του Pierre de Coubertin.

Στην 5^η Ολυμπιακή Επιστολή του που δημοσιεύτηκε τον Νοέμβριο 1918 στην εφημερίδα «La Gazette» της Λωζάνης, ο Coubertin έγραφε: «Η Ολυμπιακή Παιδαγωγική η οποία, όπως είπα πρόσφατα, στηρίζεται ταυτόχρονα στη λατρεία της προσπάθειας και στη λατρεία της ευρυθμίας και, κατά συνέπεια, στην αγάπη της υπερβολής, σε συνδυασμό με την αγάπη του μέτρου, δεν εξυπηρετείται επαρκώς αν προβάλλεται παγκοσμίως μόνο μια φορά κάθε τέσσερα χρόνια, στη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων. Χρειάζεται μόνιμα εργοστάσια. Το ολυμπιακό εργοστάσιο της αρχαιότητας ήταν το γυμνάσιο. Οι Ολυμπιάδες αναβιώθηκαν, αλλά όχι ακόμη το αρχαίο γυμνάσιο. Πρέπει και αυτό να αναβιωθεί!» (Coubertin, 2000, σ. 217). Θα μπορούσαμε να συζητήσουμε για το κατά πόσο είναι κατάλληλη η χρήση του όρου εργοστάσιο για να χαρακτηρίζει ένα εκπαιδευτικό ίδρυμα. Ο Coubertin δεν είχε όμως κατά νου πραγματικά εργοστάσια, όπως και το αρχαίο γυμνάσιο δεν ήταν απλά ένας χώρος για μυϊκή άσκηση. Ο Coubertin σκεφτόταν νέους, μόνιμους χώρους εκπαίδευσης και άσκησης, παράλληλα με τους Ολυμπιακούς Αγώνες για τη διάδοση της λατρείας της προσπάθειας και της ευρυθμίας στους νέους. Σ' αυτήν την Ολυμπιακή Επιστολή μιλάει για «δημοτικά ιδρύματα» που θα «παίξουν σημαντικότατο ρόλο στον αυριανό κόσμο» μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Πράγματι, στη δεκαετία του 1920, σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, σχολεία και αθλητικοί όμιλοι έγιναν «μόνιμα εργοστάσια» σωματικής δραστηριότητας και αθλητικής αγωγής που έχουν συμβάλει έκτοτε τουλάχιστον στη διάδοση της λατρείας της προσπάθειας.

Η προσπάθεια ως θεμελιώδης ολυμπιακή αρχή, η οποία εκφράζεται καλύτερα σήμερα σαν «η χαρά που προσφέρει η προσπάθεια» και η αρχή της ευρυθμίας αποτελούν πράγματι τις δύο κύριες βάσεις της Ολυμπιακής Παιδείας. Ωστόσο, ο όρος Ολυμπιακή Παιδαγωγική συνεπάγεται πολλές άλλες εκπαιδευτικές δράσεις, πέρα από τις δύο αυτές βάσεις.

Ο ίδιος ο Coubertin δεν είχε παρουσιάσει ένα σύστημα ή μια πιο λεπτομερή περιγραφή για το πώς αντιλαμβάνονταν εκείνος την Ολυμπιακή Παιδαγωγική. Στη δεκαετία του 1920, χρησιμοποιούσε πιο συχνά τον όρο «αθλητική παιδαγωγική», που είναι και ο τίτλος του περίφημου βιβλίου του για την φυσική αγωγή (1922). Είναι σαφές ότι χρησιμοποίησε τον όρο «αθλητική παιδαγωγική» κυρίως μετά το 1925 όταν παραιτήθηκε από το αξίωμα του Προέδρου της ΔΟΕ στο Ολυμπιακό Συνέδριο στην Πράγα. Γιατί όμως δεν ανέπτυξε μια θεωρία ή ένα σύστημα για την Ολυμπιακή Παιδαγωγική; Ακόμη και τον όρο «Ολυμπιακή Παιδεία» τον χρησιμοποίησε πολύ λιγότερο από τον όρο «αθλητική αγωγή». Αυτό φαίνεται καθαρά αν δούμε μερικές από τις Ολυμπιακές Επιστολές που δημοσίευσε, την ίδια εποχή, στην εφημερίδα «La Gazette» της Λωζάνης, στα τέλη του 1918 και στις αρχές του 1919.

Στην 4^η Επιστολή βρίσκουμε την γνωστή ρήση του: «Ο Ολυμπισμός δεν είναι σύστημα, είναι μια πνευματική κατάσταση. Αγκαλιάζει τις πιο αποκλίνουσες προσεγγίσεις και καμία φυλή ή εποχή δεν μπορεί να διεκδικήσει το αποκλειστικό του μονοπώλιο» (Coubertin, 2000, σ. 548). Αν ο Ολυμπισμός δεν είναι ένα σύστημα που στηρίζεται σε φιλοσοφικές ή παιδαγωγικές παραδοχές, δεν είναι καθόλου παράδοξο ότι δεν βρίσκουμε καμία δομή για τον Ολυμπισμό που να στηρίζεται σε θεωρητική βάση στον Pierre de Coubertin. Αν ο Ολυμπισμός περιλαμβάνει όντως αποκλίνουσες προσεγγίσεις, που μπορεί και να αλλάζουν ανάλογα με το πολιτισμικό πλαίσιο, καθώς περνάει ο χρόνος, τότε δεν μπορεί να υπάρξει ένα μοναδικό σύστημα Ολυμπιακής Παιδαγωγικής χωρίς αυτές τις διαφορετικές προσεγγίσεις, ανάλογα με το πολιτισμικό πλαίσιο και τις μεταβαλλόμενες φάσεις των κοινωνικών εξελίξεων. Η ερμηνεία μου είναι λοιπόν ότι, επειδή το Ολυμπιακό Κίνημα έχει αλλάξει ραγδαία τα τελευταία είκοσι χρόνια, χρειαζόμαστε μια νέα βάση για την Ολυμπιακή Παιδαγωγική σήμερα, σύμφωνα με τον Coubertin.

Ο Pierre de Coubertin πάντως μας άφησε ο ίδιος μια σειρά από αναφορές και ουσιαστικά στοιχεία για τον Ολυμπισμό και για το όραμα του για μια παιδεία σύμφωνη με το πνεύμα του Ολυμπισμού.

Το 1935, δυο χρόνια πριν από τον θάνατο του, ο Coubertin αναφέρθηκε σε πέντε αρχές, οι οποίες θα αποτελούσαν την φιλοσοφική βάση του Ολυμπισμού. Την αναφορά σε αυτές τις πέντε αρχές του Ολυμπισμού τη βρίσκουμε στην περίφημη ομιλία του, που μεταδόθηκε από το ραδιόφωνο το 1935 (βλ. Coubertin, 1966, σ. 150-154 και Coubertin 2000, σ. 580-583).

Η πρώτη και πιο θεμελιώδης αρχή είναι αυτό που ονόμασε «religio – athletae» (αθλητική θρησκεία). Ο Coubertin χαρακτήρισε τους αθλητές που συμμετέχουν στους Ολυμπιακούς Αγώνες σαν τους «πρεσβευτές της σύγχρονης παιδείας» για τις πολιτισμένες χώρες που μοιράζονται μεταξύ τους το θρησκευτικό πνεύμα του αθλητισμού ως μέσου για τη διάπλαση ηθικών χαρακτήρων.

Η δεύτερη αρχή βασίζεται στην «ισότητα» όλων των ανθρώπων, διευρύνοντας την έννοια της επιταγής «citius, altius, fortius», ως μέσου για τη διαρκή αναζήτηση της τελειότητας από τους αθλητές, με την «ελευθερία της υπέρβασης» και το πνεύμα της κατάρριψης ρεκόρ.

Η τρίτη αρχή χαρακτηρίζεται από τον όρο «ιπποτισμός» ως σχήμα συμπεριφοράς ανθρώπων που συναγωνίζονται μεταξύ τους, όπως οι αθλητές των παλαιών εποχών, με πνεύμα συντροφικότητας. Σε άλλα σημεία των έργων του, ο Coubertin χρησιμοποιεί επίσης τον όρο «fair play» (ευγενής άμιλλα) για να εξηγήσει το νόημα του ιπποτισμού.

Η τέταρτη αρχή είναι η «εκεχειρία», η οποία συνδέεται με την ιδέα του «ρυθμού» που υπονοεί ένα σταθερό χρονικό πλαίσιο για την τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων, κάθε τέσσερα χρόνια. Η ιδέα του ρυθμού συνδέεται με την επιθυμία για εκεχειρία – τη διακοπή των συγκρούσεων μεταξύ χωρών και εθνών, ώστε όλοι οι αθλητές να μπορέσουν να λάβουν μέρος στους Ολυμπιακούς Αγώνες.

Η πέμπτη και τελευταία αρχή αναφέρεται στο «κάλλος», τη συμμετοχή της τέχνης και της ποίησης ως στοιχείων των τελετών των Ολυμπιακών Αγώνων. Η αρχή αυτή εκφράζει το όραμα της ευρυθμίας του Coubertin, σαν μια ακόμη σημαντική όψη της αρμονικής ανάπτυξης μέσω της παιδείας.

Αν συνοψίσουμε τις πέντε αυτές αρχές, θα δούμε ότι δεν υπάρχει ένα σαφές σύστημα Ολυμπιακής Παιδαγωγικής για τον Pierre de Coubertin. Πρόκειται για ένα μίγμα ηθικών και ουμανιστικών αξιών για την ανάπτυξη των ολυμπιακών αθλητών, ενός κώδικα κανόνων για τη συμμετοχή τους στους Ολυμπιακούς Αγώνες και κάποιων σημαντικών στοιχείων για τον εορτασμό της ολυμπιακής γιορτής.

Η Ολυμπιακή Παιδαγωγική σαν ένα σύνολο εκπαιδευτικών επιδιώξεων και στόχων για τη σχολική παιδεία

Το 1983, όταν η Εκτελεστική Επιτροπή της ΔΟΕ αποφάσισε να προωθήσει την ίδρυση Εθνικών Ολυμπιακών Ακαδημιών, πρωτοεμφανίστηκαν προγράμματα Ολυμπιακής Παιδείας σε πολλές χώρες. Από τότε, ο όρος «Ολυμπιακή Παιδεία» έγινε δημοφιλής και τα εκπαιδευτικά προγράμματα συνδέθηκαν με τα σχολεία σαν «εργοστάσια Ολυμπισμού», όπως θα έλεγε ο Coubertin. Στις περισσότερες χώρες ο Ολυμπιακός Χάρτης της ΔΟΕ αποτελεί τη βάση για τα προγράμματα Ολυμπιακής Παιδείας. Στον Ολυμπιακό Χάρτη αναφέρονται τρεις «θεμελιώδεις αρχές του Ολυμπισμού» και οι σχετικές παράγραφοι χρησιμοποιούνται συχνά για να προσδιορίσουν το εύρος και τους σκοπούς των δραστηριοτήτων της Ολυμπιακής Παιδείας (ΔΟΕ, 2004, σελ. 9):

«Ο Ολυμπισμός είναι φιλοσοφία ζωής, που εξυμνεί και συνθέτει, σε ένα αρμονικό σύνολο τις ιδιότητες του σώματος, της θέλησης και του πνεύματος. Συνδυάζοντας τον αθλητισμό με τον πολιτισμό και την παιδεία, ο Ολυμπισμός επιδιώκει τη δημιουργία ενός τρόπου ζωής που βασίζεται στη χαρά της προσπάθειας, την εκπαιδευτική αξία του καλού παραδείγματος και τον σεβασμό για πανανθρώπινες θεμελιώδεις ηθικές αρχές» (§ 1).

«Σκοπός του Ολυμπισμού είναι να θέσει τον αθλητισμό στην υπηρεσία της αρμονικής ανάπτυξης του ανθρώπου για την προώθηση μιας ειρηνικής κοινωνίας, η οποία μεριμνά για τη διαφύλαξη της ανθρώπινης αξιοπρέπειας» (§ 2).

«Η ενασχόληση με τον αθλητισμό αποτελεί δικαίωμα του ανθρώπου. Κάθε άτομο πρέπει να έχει τη δυνατότητα να κάνει αθλητισμό, χωρίς οποιαδήποτε διάκριση και σύμφωνα με το Ολυμπιακό Πνεύμα, που απαιτεί αμοιβαία κατανόηση, σε πνεύμα φιλίας, αλληλεγγύης και ευγενούς άμιλλας». (§ 4).

Αυτές οι παράγραφοι του Χάρτη της ΔΟΕ μπορούν να χαρακτηριστούν σαν μια σύνοψη των «καταστατικών απαιτήσεων του Ολυμπισμού», που δεν περιγράφει όμως ένας συνεπές σύστημα Ολυμπιακής Παιδαγωγικής, αλλά μάλλον τις βασικές δραστηριότητες των προγραμμάτων Ολυμπιακής Παιδείας.

Στη Γερμανία, ωστόσο, η ανάπτυξη των προγραμμάτων Ολυμπιακής Παιδείας συνδέθηκε στενά με τα συγγράμματα του Pierre de Coubertin και του διαδόχου του Carl Diem (1967) σχετικά με τα φιλοσοφικά και παιδαγωγικά θεμέλια του Ολυμπισμού. Για να εξηγήσει και να δικαιολογήσει τους σκοπούς και τους στόχους που πρέπει να υλοποιούνται μέσα από τα προγράμματα Ολυμπιακής Παιδείας, ο Γερμανός αθλητικός παιδαγωγός Ommo Gyrpe, συνόψισε πέντε γενικές αρχές κάτω από τον τίτλο Ολυμπιακή Παιδαγωγική. Έχει τονίσει αρκετές φορές πέντε βασικές αρχές της Ολυμπιακής Παιδαγωγικής (βλ. Gyrpe, 1993, 1997, 2001):

1. Η αρχή της ενότητας του σώματος και της ψυχής, με σκοπό την αρμονική μάθηση και την ολιστική εκπαίδευση.
2. Ο σκοπός της αυτοπραγμάτωσης του ατόμου: «η προσπάθεια για αθλητική τελειότητα» σαν «μέσο για έναν καλύτερο εαυτό».
3. Η ιδέα του ερασιτεχνισμού ως «άσκηση της αρετής μέσω ενός εγκόσμιου ασκητισμού» με στόχο τη θωράκιση κατά της απληστίας και του υλισμού.
4. Οι ηθικοί κανόνες και οι αρχές της τιμιότητας και της ευθυδικίας, και
5. Η προώθηση του αμοιβαίου σεβασμού μεταξύ λαών και εθνών, με την ειρηνολογία επιρροή των αρχών της αθλητικής επίδοσης και αγωνιστικής (βλ. Gyrpe, 1997, σ. 223).

Στις πέντε αυτές αρχές ο Norbert Müller (1998, σ. 393) προσέθεσε μια έκτη: «Η προώθηση απελευθερωτικών εξελίξεων στον αθλητισμό και μέσω αυτού ...» που περιλαμβάνει την «αποδοχή όλων των διαφορετικών μορφών σωματικής δραστηριότητας και αγωνιστικού αθλητισμού».

Βέβαια, οι δύο αυτές βάσεις, η έννοια της Ολυμπιακής Παιδαγωγικής κατά τον Gyrpe και οι παράγραφοι του Χάρτη της ΔΟΕ που αναφέρονται στην Ολυμπιακή Παιδεία δεν αντικρούονται. Αντίθετα, αν χρησιμοποιήσουμε τη γερμανική προσέγγιση για την αναθεώρηση της παιδαγωγικής κληρονομιάς στο έργο του Pierre de Coubertin και του Carl Diem, βλέπουμε ότι επικαλύπτονται. Ωστόσο, και οι δύο αυτές βάσεις χρειάζεται να εξετασθούν, από θεωρητική και πρακτική άποψη, για να διαπιστώσουμε μήπως δεν επαρκούν πλήρως για την εκπαίδευση των νέων σήμερα, όσον αφορά την τρέχουσα διαδικασία κοινωνικοποίησης τους στον αθλητισμό, την αφομοίωση του Ολυμπιακού Κινήματος από τα ΜΜΕ και τους σημερινούς στόχους και τα καθήκοντα της φυσικής αγωγής στο σχολείο.

Τέσσερις βασικές προσεγγίσεις για τη διδασκαλία της Ολυμπιακής Παιδείας

Εκτός από τις δύο μεγάλες βάσεις για την Ολυμπιακή Παιδεία στο σχολείο, μπορούμε να επιστημόνουμε τέσσερις βασικές προσεγγίσεις στην διδασκαλία, από παιδαγωγική άποψη, σε παγκόσμιο επίπεδο (βλ. Naul, 2002).

- (1) Σε πολλές χώρες, η πιο δημοφιλής και η επικρατέστερη προσέγγιση παγκοσμίως για την Ολυμπιακή Παιδεία είναι η **«προσέγγιση που βασίζεται στη γνώση»**. Πολλά βιβλία, τεύχη και φυλλάδια, που δημοσιεύονται κυρίως από τις Εθνικές Ολυμπιακές Ακαδημίες, προσφέρουν μια εθνική και διεθνή εικόνα των αρχαίων και σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων, με ονόματα, ημερομηνίες και γεγονότα, προσαρμοσμένα στην ηλικία των μαθητών και φοιτητών. Θέματα γεωγραφίας και συζητήσεις για τα ολυμπιακά ιδεώδη

συμπληρώνουν και ολοκληρώνουν την αναπαράσταση της ολυμπιακής ιστορίας, μεταφέροντας σχετικές γνώσεις για τον Ολυμπισμό και τους Ολυμπιακούς Αγώνες.

- (2) Η προσέγγιση αυτή, συμπληρώνεται συχνά με φυσικές και κοινωνικές «Δραστηριότητες της Ολυμπιακής Ημέρας». Αυτή η **«προσέγγιση που βασίζεται στην εμπειρία»**, συνδέεται με την προώθηση συναντήσεων ομάδων παιδιών και νέων σε αθλητικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις, όπως εθνικά και διεθνή προγράμματα σχολικής συνεργασίας, αθλητικές ημερίδες με φεστιβάλ και συγκεντρώσεις, κατασκηνώσεις νέων που περιλαμβάνουν ειδικές «εκστρατείες με θέμα την ευγενή άμιλλα» και συναντήσεις με φοιτητές από άλλες χώρες για την άντληση γνώσεων από την επαφή με άλλους εθνικούς πολιτισμούς. Ο Norbert Müller (1998, 2004) έχει εξελιχθεί σε θερμό οπαδό αυτής της προσέγγισης για την Ολυμπιακή Παιδεία.
- (3) Μια τρίτη προσέγγιση μπορεί να χαρακτηριστεί ως **«προσέγγιση που βασίζεται στις κινητικές δεξιότητες»**. Η προσέγγιση αυτή συνδέεται με το έργο του Rolf Gessmann (2002, 2004) με θέμα την Ολυμπιακή Παιδεία. Ο ορισμός που δίνει για την Ολυμπιακή Παιδεία είναι ο εξής: «Η Ολυμπιακή Παιδεία είναι μια αθλητικό-παιδαγωγική θεωρία η οποία στηρίζει την εκπαιδευτική της δράση στην προσπάθεια για την επίτευξη υψηλών αθλητικών επιδόσεων των ατόμων μέσα από τη συστηματική και εστιασμένη άσκηση και προπόνηση» (Gessmann, 2002, σ. 16). Για τον Gessmann, η ατομική αθλητική τελειότητα αποτελεί τη βάση για την ανάπτυξη κοινωνικών αξιών, η οποία εξαρτάται από αγωνιστικές αναμετρήσεις με έναν αντίπαλο. Οι κοινωνικές δυνατότητες των ολυμπιακών αξιών πραγματοποιούνται μόνο στον κοινό αγώνα για ατομική τελειότητα. Συνεπώς, η βασική εκπαιδευτική ιδέα δεν είναι να προσδιοριστεί ποιος αγωνιζόμενος έχει την καλύτερη σωματική επίδοση. Η διδακτική αυτή προσέγγιση συνδέεται στενά με το ολυμπιακό ιδανικό που περιγράφει ο Ολυμπιακός Χάρτης σαν «τη χαρά της προσπάθειας» και με το όραμα του Coubertin για την τελειότητα και την αυτοπραγμάτωση του ατόμου, μέσα από την αρχή της «religio athletae».
- (4) Μια τέταρτη προσέγγιση για τη διδασκαλία της Ολυμπιακής Παιδείας που έχει γίνει δημοφιλής τα τελευταία χρόνια στον Καναδά, τη Νέα Ζηλανδία και τις ΗΠΑ, είναι η **«προσέγγιση που επικεντρώνεται στον κόσμο της ζωής»** και συνδυάζει τις ολυμπιακές αρχές με την κοινωνική εμπειρία των παιδιών και των νέων στην καθημερινή ζωή τους. Αντιλαμβάνεται τα Ολυμπιακά Ιδεώδη σαν μια πρόκληση στις ατομικές αποστολές, στο ευρύτερο πλαίσιο της κοινωνικοποίησης των κοινωνικών αξιών για τα σχήματα ηθικής συμπεριφοράς αυτών των παιδιών και των νέων. Ένας χαρακτηριστικός τίτλος ενός προγράμματος Ολυμπιακής Παιδείας που ακολουθεί αυτήν τη διδακτική προσέγγιση είναι «Να είσαι πρωταθλητής στη ζωή» (Binder, 2000) και όχι μόνο στον αθλητισμό. Αυτή η προσέγγιση που «επικεντρώνεται στον κόσμο της ζωής», αποτελεί και τη βάση του νέου προγράμματος OVED του «Υλικού Ολυμπιακής Παιδείας» της ΔΟΕ, που παρουσίασε η Deanna Binder (2006) στο Πεκίνο, στη διάρκεια του 5^{ου} Ολυμπιακού Φόρουμ, τον Οκτώβριο του 2006.

Επανεξετάζοντας την Ολυμπιακή Παιδαγωγική και τις προσεγγίσεις της Ολυμπιακής Παιδείας

Τα δύο παραδοσιακά θεμέλια, το ιστορικό και παιδαγωγικό θεμέλιο του Ολυμπισμού που προκύπτει από το έργο του Coubertin και το καταστατικό θεμέλιο που αποτελούν οι θεμελιώδεις ολυμπιακές αρχές του Χάρτη της ΔΟΕ, εμφανίζουν κάποιες επικαλύψεις. Οι αρχές πάνω στις οποίες στηρίζονται τα δύο αυτά θεμέλια έχουν πολλά κοινά σημεία, όπως π.χ. την απαίτηση για «αμοιβαίο σεβασμό», «ευγενή άμιλλα» και άλλες αξίες. Τα θεμέλια εμφανίζουν, ωστόσο, και δύο κοινές αδυναμίες: και τα δύο παραβλέπουν τα σύγχρονα χαρακτηριστικά και τις σημερινές μεταβολές στο Ολυμπιακό Κίνημα και παρουσιάζουν τα εκπαιδευτικά τους καθήκοντα χωρίς οποιαδήποτε σύνδεση με μεμονωμένες εκπαιδευτικές δράσεις, από την άποψη της αθλητικής αγωγής και της κοινωνικοποίησης των παιδιών και των νέων στους διάφορους τομείς της ζωής τους, μέσα από τη φυσική δραστηριότητα.

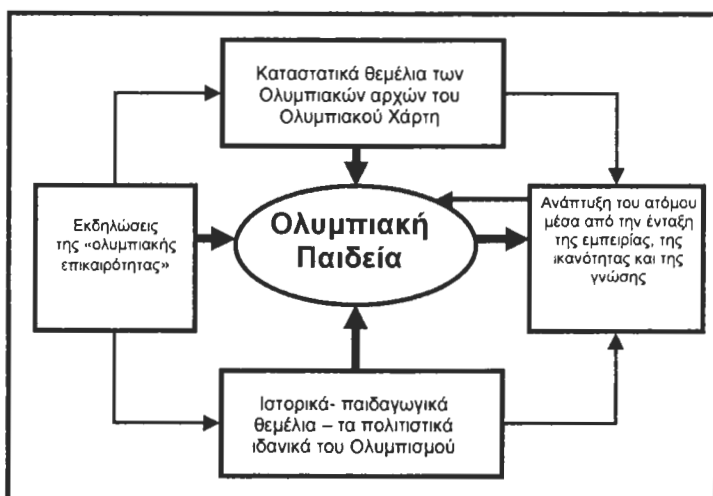
Από την σκοπιά αυτή, και δεδομένων των σύγχρονων εκδηλώσεων των Ολυμπιακών Αγώνων και των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν τα παιδιά και οι νέοι που μεγαλώνουν σε διαφορετικούς κόσμους ζωής, τα δύο αυτά παραδοσιακά θεμέλια δεν προσφέρουν πλέον μια κατάλληλη προοπτική για την Ολυμπιακή Παιδεία. Για αυτόν τον λόγο, και οι δύο αυτές προσεγγίσεις – η Ολυμπιακή Παιδαγωγική ως σύνολο εκπαιδευτικών δράσεων και οι θεμελιώδεις αρχές του Ολυμπιακού Χάρτη – χρειάζονται επανεξέταση. Το ερώτημα είναι κατά πόσον οι σχέσεις ανάμεσα στους σημερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες και το σύγχρονο Ολυμπιακό Κίνημα περιλαμβάνονται στις εκπαιδευτικές ανάγκες και σε τι βαθμό ενσωματώνονται οι ολυμπιακές αρχές στις εκπαιδευτικές δράσεις.

Σαν συνέπεια των δύο επικρίσεων μας, πρέπει να συμπληρώσουμε τα δύο παραδοσιακά θεμέλια με δύο πρόσθετα στοιχεία. Το πρώτο λαμβάνει υπόψη «τις εκδηλώσεις της ολυμπιακής επικαιρότητας», επειδή η συσχέτιση αυτή είναι αναγκαία προκειμένου να ανακτήσουν τη νομιμότητα τους οι ιστορικές ανθρωπιστικές και ηθικές αξίες του Ολυμπιακού Κινήματος, προσδίνοντας τους, ενδεχομένως, νέα έμφαση, όπως π.χ. με την αγωγή αντιντόπινγκ ως στοιχείου της ευγενούς άμιλλας.

Το δεύτερο στοιχείο θα πρέπει να είναι η μετατροπή των καταστατικών και ιστορικών εκπαιδευτικών θεμελίων, προκειμένου να ληφθούν υπόψη οι κοινωνικές και πολιτιστικές συνθήκες τις οποίες γνωρίζουν τα παιδιά και οι νέοι σήμερα στην καθημερινή τους ζωή και στη φυσική δραστηριότητα τους, τα παιχνίδια και τον αθλητισμό και μέσω των οποίων βιώνουν την «ολυμπιακή τους εμπειρία» στον αθλητισμό και στον κόσμο της ζωής τους (βλ. Naul, 2004)

Μια Ολυμπιακή Παιδεία, με αυτήν την έννοια, είναι μια παιδεία η οποία ξεπερνά το σχολείο ως χώρο μάθησης και θεωρεί το σχολείο σαν ένα εκπαιδευτικό περιβάλλον ανάμεσα σε πολλά άλλα. Για τη διδασκαλία του Ολυμπισμού παίρνουμε τις τρεις διδακτικές έννοιες της «εμπειρίας», της «ικανότητας» και της «γνώσης» και τις εντάσσουμε σε μια σφαιρική έννοια: την ολυμπιακή μάθηση ως ατομική εξέλιξη εντός και μέσω του πλαισίου του κόσμου ζωής του ατόμου.

Σχήμα. 1: Η ολοκληρωμένη διδακτική προσέγγιση της Ολυμπιακής Παιδείας

Αυτή η σφαιρική έννοια της ολυμπιακής μάθησης περιλαμβάνει τα δύο συμπληρωματικά στοιχεία στα παραδοσιακά θεμέλια που αναφέραμε και περιγράφεται σαν μία **ολοκληρωμένη διδακτική σύλληψη της Ολυμπιακής Παιδείας**, η δε ολοκλήρωση αυτή νοείται με πολλούς, διαφορετικούς τρόπους:

- Ως μάθηση που παρέχεται σε διάφορους χώρους, οι οποίοι περιλαμβάνουν το σχολείο και τον σχολικό αθλητισμό, τον κόσμο της ζωής και τους αθλητικούς ομίλους, τον κόσμο του αθλητισμού και τους Ολυμπιακούς Αγώνες ως κοινωνικά πλαίσια.
- Ως μάθηση, που καλύπτει διάφορα θέματα στο σχολείο, των οποίων οι επί μέρους διδακτικές προσεγγίσεις ενσωματώνονται ώστε να δημιουργήσουν μια ολοκληρωμένη Ολυμπιακή Παιδεία.
- Ως μάθηση, στο πλαίσιο των διαφόρων μορφών της Ολυμπιακής Παιδείας, που ενσωματώνουν την εμπειρία, την ικανότητα και τη γνώση.

Ολυμπιακή Παιδαγωγική: ολυμπιακή μάθηση σε τέσσερις θεματικές ενότητες

Τα δύο συμπληρωματικά στοιχεία που προτείνουμε για τα παραδοσιακά θεμέλια της Ολυμπιακής Παιδαγωγικής, αποτελούν μια σημαντική βάση γι' αυτήν την ολοκληρωμένη διδακτική προσέγγιση της Ολυμπιακής Παιδείας, από την οποία προκύπτει η ακόλουθη ουσιαστική αποστολή της Ολυμπιακής Παιδείας:

Η ενοποιητική ανάπτυξη της αθλητικής, κοινωνικής, ηθικής και πνευματικής αγωγής, η οποία προωθεί την ατομική αθλητική ικανότητα, με τη μορφή του επιτεύγματος, του συναγωνισμού και της ευγενούς άμιλλας, ως μέσου για την απόκτηση διάφορων θετικών κοινωνικών εμπειριών και ηθικών κατευθύνσεων από τους μαθητές. Η εμπειρία των ηθικών αρχών της Ολυμπιακής Ιδέας στην αθλητική δραστηριότητα, σε συνδυασμό με τη γνώση της ηθικής συμπεριφοράς και τη γνώση των αξιών και των ιδεωδών του Ολυμπιακού Κινήματος, πρέπει να επιτρέπει στους μαθητές να βιώσουν και να διδαχθούν την ηθική συμπεριφορά στον αθλητισμό, προσφέροντας τους, παράλληλα, γνώσεις σχετικά με αυτήν τη συμπεριφορά και διαπλάθοντας τη συνείδησή τους για την καθημερινή τους ζωή.

Οι δύο αυτές ενέργειες αναφέρονται σε πρότυπα και αξίες στον αθλητισμό και στην καθημερινή ζωή των παιδιών και των νέων. Σαν ατομική προσπάθεια ανάπτυξης, τα παιδιά και οι νέοι πρέπει να συνδέσουν την υποκειμενική αθλητική ικανότητα, την κοινωνική και ηθική συμπεριφορά, καθώς και τη γνώση του Ολυμπισμού, με τα αντικειμενικά επιθυμητά θεμελιώδη και ιστορικά και παιδαγωγικά πρότυπα συμπεριφοράς των ολυμπιακών αρχών.

Η αθλητική προσπάθεια, η κοινωνική και ηθική συμπεριφορά και η γνώση του Ολυμπισμού, μπορούν να θεωρηθούν σαν τέσσερις θεματικές ενότητες ενός εξελισσόμενου προγράμματος σπουδών, στο οποίο κάθε ενότητα είναι εξίσου σημαντική, ενώ όλες είναι αλληλεξάρτητες και συνεπώς συμπληρώνουν η μια την άλλη. Με τον τρόπο αυτό, ορίζουν την ολοκληρωμένη προσέγγιση της Ολυμπιακής Παιδείας (βλ. Naul, 2004).

Η αθλητική προσπάθεια ορίζει την αφετηρία της Ολυμπιακής Παιδείας στον τομέα της εκμάθησης κινητικών και αθλητικών δεξιοτήτων. Ωστόσο, η αθλητική τελειότητα αυτή καθαυτή δεν αποτελεί στόχο της Ολυμπιακής Παιδείας. Επιδιώκει την προώθηση μιας **κοινωνικής συμπεριφοράς** που θα αρμόζει τόσο στον αθλητισμό, όσο και στις καταστάσεις της καθημερινής ζωής. Όπως η αθλητική τελειότητα αποτελεί τη βάση για την προώθηση κοινωνικής συμπεριφοράς, και πρέπει να αποτελεί επακόλουθο αυτής, έτσι και η κοινωνική συμπεριφορά αποτελεί τη βάση ή ένα πρώιμο στάδιο **ηθικής συμπεριφοράς** ως γενικού σχήματος συμπεριφοράς. Δεν μπορούμε να συλλάβουμε την ηθική συμπεριφορά χωρίς μία απόφαση υπέρ ή κατά ενός πράγματος. Η ηθική συμπεριφορά ως απόφαση προϋποθέτει κοινωνική, ηθική και γνωστική αιτιολόγηση. **Η γνώση του Ολυμπισμού** δεν σημαίνει βασικά να γνωρίζει κανείς ημερομηνίες και γεγονότα της ολυμπιακής ιστορίας, αλλά να γνωρίζει και να αντιλαμβάνεται τη σημασία της Ολυμπιακής Ιδέας και των ηθικών προτύπων και ανθρωπιστικών αξιών της για τη δική του ηθική συμπεριφορά, όταν έρχεται αντιμέτωπος με συγκρούσεις ή διλήμματα. Έτσι λοιπόν, ασχολείται με την απάντηση του ίδιου του ατόμου στο ερώτημα γιατί πρέπει να φερόμαστε δίκαια και να σεβόμαστε τον άλλον.

1. Αθλητική προσπάθεια

Η αθλητική προσπάθεια είναι η θεματική ενότητα της Ολυμπιακής Παιδείας που ασχολείται με τη φυσική δραστηριότητα. Κατανοούμε τον όρο «αθλητική προσπάθεια» σαν την ανάπτυξη των γενικών βασικών κινητικών δεξιοτήτων και την ενίσχυση αθλητικών ικανοτήτων και τεχνικών. Ο στόχος εδώ είναι η συστηματική προώθηση αυτών των δεξιοτήτων, ικανοτήτων και τεχνικών, μέσα από μια συνεχή διαδικασία μάθησης και άσκησης. Οι μαθητές πρέπει να μπορούν να **επιδείξουν** τις ατομικές **κινητικές δεξιότητες και αθλητικές ικανότητες**, οι οποίες θα βελτιώνονται προοδευτικά καθώς έρχονται σε επαφή με άλλα αγόρια και κορίτσια σε κοινούς αγώνες. Και στη διάρκεια αυτού του **κοινού αγώνα** για την καλύτερη προσωπική ατομική επίδοση, η έννοια της ευγενούς άμιλλας λειτουργεί σαν οδηγός, στην ουσία σαν ένα αμοιβαία αποδεκτό όριο, το οποίο εξασφαλίζει ότι πάντα **θα συμπεριφέρονται δίκαια** στους άλλους μετέχοντες σε οποιαδήποτε αθλητική αναμέτρηση.

2. Κοινωνική συμπεριφορά

Η κοινωνική συμπεριφορά είναι μια θεματική ενότητα που προκύπτει από την αθλητική ικανότητα και η οποία συμπληρώνει και ολοκληρώνει την αθλητική συμπεριφορά και τους προσανατολισμούς στο κοινωνικό πλαίσιο. **Αναζητώντας**

πρότυπα σημαίνει για μας την αναζήτηση «καλών παραδειγμάτων», όπως προβλέπει ο Ολυμπιακός Χάρτης, δηλ. εκείνους από τους οποίους μπορούμε και θέλουμε να μάθουμε. Η **δια βίου μάθηση** θα μπορούσε να περιγραφεί σαν μια σημαντική δραστηριότητα, η οποία απαιτεί από τα άτομα να προσπαθούν διαρκώς να βελτιώσουν τις προσωπικές δεξιότητες σε όλη τους τη ζωή, τόσο στον αθλητισμό, όσο και στους άλλους τομείς της καθημερινής ζωής. Εδώ, η μάθηση πρέπει να κατανοηθεί ως δια βίου μάθηση στο δρόμο προς την ατομική «αυτοπραγμάτωση», όπως είχε διατυπώσει ο Κουμπερτέν τη σχετική εκπαιδευτική αρχή. Με αυτή την έννοια, η δια βίου μάθηση, ως «αυτοπραγμάτωση», προϋποθέτει την αναζήτηση ενός «προτύπου», ενός «καλού παραδείγματος». Ακολουθώντας αυτό το παράδειγμα, προσανατολιζόμαστε σε ένα πρότυπο με το οποίο νοιώθουμε αλληλέγγυοι. Το να δείξουμε **αλληλεγγύη** σε αυτό το πλαίσιο, σημαίνει να ευθυγραμμίσουμε την δική μας προσωπική συμπεριφορά ώστε να συμμορφώνεται με τον κώδικα συμπεριφοράς που τηρούν άλλοι άνθρωποι, όχι μόνο στον αθλητισμό, να συντονίζουμε τις δικές μας πράξεις με τη συμπεριφορά των άλλων με των οποίων την κοινωνική συμπεριφορά συμφωνούμε και την οποία υποστηρίζουμε υιοθετώντας την για τον εαυτό μας.

3. Ηθική συμπεριφορά

Μια τρίτη θεματική ενότητα χρησιμοποιεί την αθλητική ικανότητα και την κοινωνική συμπεριφορά που συνδέεται με αυτή, για την προώθηση ηθικής συμπεριφοράς. Υπάρχουν **κανόνες** για την ηθική συμπεριφορά, τόσο στον αθλητισμό, όσο και στην καθημερινή ζωή, κανόνες, που τα αθλητικά εγχειρίδια ορίζουν ως τις ειδικές διατάξεις που διέπουν την αθλητική συμπεριφορά και πρέπει, κατά συνέπεια, **να τηρούνται**. Από την άλλη πλευρά, ο ίδιος ο αθλητισμός περιέχει και «άγραφους» κανόνες, οι οποίοι υποδεικνύουν συγκεκριμένα πρότυπα συμπεριφοράς για ορισμένες αθλητικές καταστάσεις. Αυτοί οι «άγραφοι» κανόνες συνεπάγονται ορισμένες αξίες που καθοδηγούν τις πράξεις μας, με βάση κανόνες που αξιοποιούν τη δική μας **αποδοχή των αξιών**. Οι συμπεριφορές στον αθλητισμό και οι συμπεριφορές στο σχολείο, στη δουλειά και στην καθημερινή ζωή είναι συχνά θεμελιωδώς διαφορετικές. Είναι λοιπόν ακόμη πιο σημαντικό να δεχθούμε για τη δική μας συμπεριφορά αξίες οι οποίες να μην περιλαμβάνουν «δύο μέτρα και δύο σταθμά», στον αθλητισμό ή σε άλλους τομείς της ζωής. Με τον τρόπο αυτό, επιδεικνύουμε την αξιοπιστία μας στους άλλους. Οι αξίες αυτές αποτελούν τη βάση για αποφάσεις συμπεριφοράς που τις μοιραζόμαστε και οι οποίες περιλαμβάνουν τον «αμοιβαίο σεβασμό» και τον σεβασμό για άλλους πολιτισμούς και διαφορετικές εθνικές κληρονομίες.

4. Γνώση του Ολυμπισμού

Μια τέταρτη, πιο γνωστική θεματική ενότητα, μεταφέρει τη γνώση του Ολυμπισμού, εν μέρει ως συμπλήρωμα για τις άλλες θεματικές ενότητες, εν μέρει ως κριτική στάση απέναντι στην αθλητική τελειότητα και τις επακόλουθες ηθικές και κοινωνικές συμπεριφορές και εν μέρει ως διανοητική ανάλυση της συγκεκριμένης δομής των προτύπων και αξιών που ταλαντεύεται ανάμεσα στην ιδέα (παράδοση) και την πραγματικότητα (τη σημερινή) του κόσμου του αθλητισμού και των Ολυμπιακών Αγώνων. Εδώ πρέπει να μεταφέρουμε τη **γνώση** για την ανάπτυξη του **Ολυμπιακού Κινήματος** και την **απόκτηση** της από τους μαθητές, οι οποίοι πρέπει επίσης να χρησιμοποιήσουν την απαραίτητη αυτή γνώση για να αξιολογήσουν την κοινωνική και ηθική συμπεριφορά τους. Πρέπει επίσης να αποκτήσουν και πρακτική εμπειρία των **Ολυμπιακών Ιδεωδών**, μέσω της πνευματικής αναπαράστασης και **κατανόησης** ώστε να συλλάβουν τις προθέσεις που βρίσκονται πίσω από αυτά τα ιδεώδη. Τέλος,

χρειάζεται κοινωνική και κριτική αντίληψη και αυτοκριτική για τη **σύγκριση** του βαθμού στον οποίο οι υπάρχουσες και συνειδητές **ολυμπιακές αξίες** που θα έπρεπε να καθοδηγούν τις αθλητικές και κοινωνικές πράξεις και την ηθική συμπεριφορά εφαρμόζονται πράγματι και τον βαθμό στον οποίο η σημερινή **πραγματικότητα** στον αθλητισμό και την καθημερινή ζωή βρίσκεται σε σύγκρουση μαζί τους και πιθανώς τις υποβιβάζει (βλ. Naul, 2007).

Η τελική μου παρατήρηση θα είναι να θυμίσω το όραμα του Pierre de Coubertin και την αντίληψη του για τον Ολυμπισμό και την παιδεία, την οποία περιγράφει σύντομα στην 3^η Ολυμπιακή Επιστολή του, τον Οκτώβριο του 1918. Κατά τον Pierre de Coubertin, ο Ολυμπισμός είναι πνευματική κατάσταση, όχι σύστημα. Περιγράφει, ωστόσο και τέσσερα βασικά καθήκοντα της παιδείας, στο πλαίσιο της αρμονικής ανάπτυξης του σώματος και του πνεύματος. Έγραφε λοιπόν ο Coubertin: « ... το να διακρίνουμε ... μόνο το σώμα και το πνεύμα ... είναι υπερβολικά απλοϊκό, έτσι έχουμε τους μυς, την κατανόηση, τον χαρακτήρα και τη συνείδηση. Αυτό αντιστοιχεί στο τετραπλό καθήκον του εκπαιδευτικού» (Coubertin, 2000, 547). Αν λοιπόν ο εκπαιδευτικός έχει αυτό το τετραπλό καθήκον, ως έργο του για να εκπαιδεύει τους νέους σύμφωνα με το πνεύμα του Ολυμπισμού, τότε οι μαθητές θα πρέπει να γνωρίσουν τέσσερα γνωστικά αντικείμενα στο πλαίσιο της ολυμπιακής διδασκαλίας, το σωματικό, κοινωνικό, ηθικό και πνευματικό σκέλος του σύγχρονου Ολυμπισμού στο πλαίσιο της σωματικής άσκησης και των αθλητικών αγώνων, στα σχολικά τους μαθήματα και στις άλλες δραστηριότητες της καθημερινής τους ζωής.

Βιβλιογραφία

Binder, D. (2000). *Be a Champion in Life! An International Teacher's Resource Book for Schools*. Athens: FOSE.

Binder, D. (2001). 'Olympism' Revisited as Context for Global Education. In *Quest* 53 No.1, 14-34.

Binder, D. (2006). Teaching Values: an Olympic Education Toolkit (draft No.4 August). A Project of the International Olympic Committee. Victoria.

Coubertin, P. de (1922). *Pédagogie Sportive*. Paris: G. Crès et Cie.

Coubertin, P. de (1996). *Der Olympische Gedanke*. Schorndorf: Hofmann.

Coubertin, P. de (2000). *Olympism. Selected Writings*. Lausanne: IOC.

Diem, C. (1967). *Der Olympische Gedanke. Reden und Aufsätze*. Schorndorf: Hofmann.

International Olympic Committee (2004). *Olympic Charter*. Lausanne: IOC.

Gessman, R. (2002). Olympische Erziehung in der Schule. Zentrales und Peripheres. In *Sportunterricht* 51 No.1, 16-20.

Gessmann, R. (2004). Olympisches Menschenbild und schulische Sportdidaktik. In Nationales Olympisches Komitee für Deutschland (ed.) *Olympische Erziehung. Eine*

Herausforderung an Sportpädagogik und Schulsport (pp.131-153). St. Augustin: Academia.

Grupe, O. (1993). Olympisches Menschenbild und olympische Erziehung. In Prohl, R. (ed.) *Facetten der Sportpädagogik. Beiträge zur pädagogischen Diskussion des Sports (pp.31-38)*. Schorndorf: Hofmann.

Grupe, O. (1997). Olympismus und olympische Erziehung. Abschied von einer großen Idee? In Grupe, O. (ed.) *Olympischer Sport – Rückblick und Perspektiven (pp.223-242)*. Schorndorf: Hofmann.

Grupe, O. (2001). Gibt es ein Leitbild des olympischen Sports? In Krüger, M. (ed.) *Olympische Spiele. Bilanz und Perspektiven im 21. Jahrhundert (pp.58-70)*. Münster: Lit.

Müller, N. (1998). Olympische Erziehung. In Grupe, O. & Mieth, D. (eds.) *Lexikon der Ethik im Sport (pp.385-395)*. Schorndorf: Hofmann.

Müller, N. (2004). Olympic Education.
<http://olympicstudies.uab.es/eng/lec/pdf/muller.pdf>

Naul, R. (2002). Olympische Erziehung – Chancen und Aufgaben für den Schulsport. In *Sportunterricht 51 No.9*, 267-272.

Naul, R. (2004). Von der Pädagogik des Olympismus zur Didaktik der Olympischen Erziehung. In: Nationales Olympisches Komitee für Deutschland (ed.) *Olympische Erziehung. Eine Herausforderung an Sportpädagogik und Schulsport (pp.113-130)*. St. Augustin: Academia.

Naul, R. (2007). *Olympische Erziehung*. Aachen: Meyer & Meyer.